

1593/12.03.03.00.01/2022
LAUSUNTO 31.3.2022

Kemin kaupunki
Valtakatu 26
94100 KEMI
(elinvoima@kemi.fi)

KEMIN UIMAHALLIN ASEMAKAAVAN MUUTOS, VALMISTELUAINEISTO

Kemin kaupunki on pyytänyt Tornionlaakson museon lausuntoa Sauvosaaren kaupunginosassa sijaitsevan Kemin uimahallin asemakaavan muutoksen valmisteluaineistosta. Kaavamuutos koskee Kemin 1. kaupunginosan, Sauvosaaren, korttelin 148 tonttia 16 ja sen tavoitteena on uimahallin suojelumerkinnän poistaminen. Lausuntopyynnön liitteenä museolle on toimitettu kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma, kaavaluonnos ja kaavaselostuksen luonnos, jotka on päivätty 27.2.2023. Alueellisena vastuumuseona Tornionlaakson museo vastaa toimialueensa rakennetun kulttuuriympäristön sekä arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntija- ja viranomaistehtävistä.

Kemin uimahallin kulttuurihistorialliset arvot

Kemin uimahalli sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaaksi luokitellun kulttuuriympäristön *Kemin ruutukaava-alue ja kirkon ympäristö* (RKY 2009) vieressä, kaupunkikuvallisesti keskeisellä paikalla Meripuistokadun varrella. Vuonna 1967 valmistuneen rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Aarne Ervin toimisto ja sen peruskorjauksen ja laajennuksen arkkitehtitoimisto Siren Arkkitehdit Oy 1997. Uimahallin vanhan osan selkeälinjainen, vähäeleinen materiaaleja ja rakenteita korostava arkkitehtuuri on 1960-luvulle ominaista. Rakennus on arkkitehtonisesti edustava esimerkki 1960- ja 1970-lukujen uimahallien joukossa. Rakennus on säilynyt tilajaoltaan ja käyttötarkoitukseltaan alkuperäisenä. Uimahallin uudempi laajennusosa edustaa arkkitehtuuriltaan omaa aikaansa, mutta on sovitettu hyvin vanhan osan yhteyteen. Rakennuksen kulttuurihistorialliset arvot on tarkemmin tuotu esiin rakennuksesta laaditussa Rakennushistoriaselvityksessä *Kemin uimahalli* (Sweco ympäristö Oy, 3.5.2019).

Liikuntapaikat ja -rakennukset ovat osa kulttuuriperintöä. Julkisin varoin toteutetut 1900-luvun loppupuolen arjen liikuntapaikat ovat vielä vailla tarkempaa tutkimista ja määrittelyä ja esimerkiksi Lapissa ei ole tätä rakennuskantaa systemaattisesti inventoitu. Liikuntapaikat ja liikuntaympäristöt rakennuksineen ovat osa sekä kunnan kulttuuriympäristöä, että liikunnan ja virkistyksen palvelurakennetta, johon liittyy monenlaisia liikuntatiloja ja -tapoja ensimmäisistä urheilukentistä ja koulujen liikuntasaleista 1900-luvun loppupuolelta lähtien rakennettuihin moninaiisiin tiloihin liikuntahalleista reitteihin ja ulkoliikuntapuistoihin. Liikuntaympäristöjen historialliset piirteet

tulisi sisällyttää virkistykseen ja liikunnan palvelurakennetta koskeviin tietoihin sekä toisaalta kulttuuriympäristöä koskeviin selvityksiin.

Eryteisesti Kemissä liikuntapaikkoihin on kohdistettu merkittäviä purkamishankkeita, joissa jopa rakenteiltaan hyväkuntoinen, korjaus- ja käyttökelpoinen ja runsaassa käytössä oleva Tervahalli on päätetty purkaa vastoin kestävään kehitykseen ja ilmastonmuutoksen hillintään liittyviä tavoitteita. Kestävä kehitys vaatii hyödyntämään jo tehtyjä investointeja ja säästämään luonnonvaroja. Olemassa olevien rakenteiden säilyttäminen sekä aiempien saavutusten ja erilaisten käyttötarkoitusten arvostaminen ovat kestävää kehitystä. Rakennusperintöä purettaessa kaupungin ja kaupunkilaisten kulttuuriperintö ja historiantuntemus sekä kaupunkikuvan kerroksellisuus kaventuvat.

Kaavatilanne

Kemin uimahalli on suojeltu asemakaavalla 1990-luvulta lähtien. Rakennus on osoitettu suojeltavaksi rakennukseksi (/sr58 Uimahalli) myös Sauvosaaren lounaisrannan oikeusvaikutteisessa osayleiskaavassa (YK nro 9, 2011). Voimassa olevassa asemakaavassa Uimahallin korttelialue on osoitettu *Urheilutoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueeksi* (YU) ja uimahallin vanha osa *Rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokkaaksi rakennukseksi* (sr-1). Asemakaavamääräyksen mukaan kyseessä on ”Rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokas rakennus. Maankäyttö- ja rakennuslain 57§:n 2 momentin nojalla määrätään, että rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat julkisivujen, vesikattojen tai porrashuoneiden rakennustaiteellista tai historiallista arvoa. Korjaus- ja muutostöiden toteutuksesta tulee pyytää museoviranomaisen lausunto.” Uimahallia ympäröivälle rakennusalalle on osoitettu rakennusoikeutta 14000k-m², mikä mahdollistaa lisärakentamisen.

Uimahallia koskeva suojelumerkintä on kohteen historiallisen, rakennustaiteellisen ja kaupunkikuvallisen merkityksen mukainen ja tukee tämän kulttuurihistoriallisesti merkittävän kohteen säilymistä. Suojelumääräyksen lisäksi hallin suojeluarvojen säilymistä tukevat kaavan yleiset kaavamääräykset, joissa on kiinnitetty huomiota uimahallin välittömään läheisyyteen suunnitellun uuden liikuntahallin rakentamistapaan.

Tämän tuoreen kaavamuutoksen yhteydessä selvitettiin erikseen uimahallin suojelumerkinnän perusteita: Kaavaselostuksen Liite 8: *Uimahallin suojelumerkintä* (Kemin kaupunki, 12.1.2022). Museovirasto on lausunut kyseisestä kaavamuutoksesta 26.9.2018 ja 28.1.2019. Tornionlaakson museo on lausunut kaavamuutoksesta 26.9.2018, 21.1.2019 ja 24.2.2022. Kaikissa lausunnoissa on todettu uimahallin kulttuurihistoriallinen arvo ja puollettu rakennusta koskevaa suojelumerkintää.

Uimahallin asemakaavan muutos ja kohteen kulttuurihistorialliset arvot

Uimahallin suojelumerkinnän poistamisen syynä on Kemin kaupungin mukaan tekniset ja taloudelliset syyt sekä uimahallille asetetut toiminnalliset tavoitteet. Hallin peruskorjaus/uudisrakentamis-hanke on ollut meneillään vuodesta 2018 lähtien. Purkamisasiasta on ollut vireillä kahdesti viime vuosina. Museovirasto on lausunut 1.7.2019 uimahallia koskevasta purkamisasiasta (MV/84/05.03.00/2019) ja 4.8.2022 Tornionlaakson museo (2219/12.03.03.00.01/2022). Purkamislupaa ei ole voitu myöntää, koska

rakennus on suojeltu asemakaavalla ja tämän vuoksi asemakaavan muutos on käynnistetty.

Kaavaselostuksen luonnoksesta todetaan, että uimahallin kulttuurihistorialliset arvot on selvitetty voimassa olevan asemakaavatyön yhteydessä, eikä rakennukselle itsessään tai arvojen arviointiperusteisiin ole tullut muutoksia kaavan hyväksymisen jälkeen. Keskeisimpänä perusteena suojelumerkinnän poistamiselle esitetään rakennuksen suurta korjausastetta (79 %, vuoden 2023 arvio), jonka vuoksi rakennus olisi uusittujen rakennusosien ja materiaalien vuoksi pitkälti uusi eikä sisältäisi enää alkuperäisen rakennuksen autenttisia arvoja.

Tornionlaakson museon kanta

Erityisesti modernia arkkitehtuuria edustavan rakennuksen ollessa kyseessä kulttuurihistoriallisen ja arkkitehtonisen arvon arvioiminen pelkästään autenttisen materiaalin kautta ei ole riittävä. Arkkitehtuuri ei ole sama asia kuin materiaali, arkkitehtuuri on tiloja, tiloja rajaavia elementtejä, rakenteita ja aineen järjestämisperiaatteita. Se, että rakennuksessa on tehty jo yksi laaja peruskorjaus ja laajennus, ei ole vähentänyt kohteen arkkitehtonista arvoa merkittävästi ja se on mahdollista säilyttää myös jatkossa, ammattitaitoisella suunnittelulla ja toteutuksella. Rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo yhtenä Kemin kaupungin ja koko Meri-Lapin alueen keskeisimmistä liikuntatiloista liittyy sekä rakennuksen käyttötarkoitukseen, rakennukseen liittyviin tapahtumiin, arkkitehtuuriin että arkkitehtuurin ja tilojen vuoropuheluun ympäristönsä kanssa. Rakennus on ollut asemakaavalla suojeltu lähemmäs kolmekymmentä vuotta, joten rakennuksen merkitys ja ylläpitotarve on ollut kaupungilla tiedossa pitkään ja siihen on voitu varautua.

Tornionlaakson museo viittaa Urheilupuiston asemakaavasta ja purkamislupa-asiasta antamiinsa lausuntoihin sekä Museoviraston aiempiin lausuntoihin, ja toteaa Kemin uimahallilla olevan kiistattomia kulttuurihistoriallisia ja rakennustaiteellisia arvoja, jotka on tuotu esiin sekä rakennuksesta laaditussa rakennushistoriaselvityksessä, että Museoviraston lausunnossa. Kaavaratkaisu, jossa suojelumerkintä poistettaisiin, on maankäyttö- ja rakennuslain mukaisten asemakaavan sisältövaatimusten vastainen kulttuuriympäristön kannalta.



Titta Kallio-Seppä
Museonjohtaja



Teija Ylimartimo
Rakennustutkija

Tiedoksi Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu -yksikkö
Lapin ELY-keskus, alueidenkäyttö
Kemin historiallinen museo